

Oponentský posudek

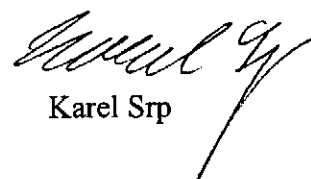
Vladislava Kuchtová

Funerální umění v první třetině 20. století v Čechách

I když hřbitovy patří k místům, jež nejsou vyhledávána příliš často, spíše jen z nejnezbytnějších důvodů, když se blíží svátky a výročí úmrtí, zatímco ve všední dny zejí prázdnotou, zůstávají stále jedinečným materiálem pro nejrůznější výzkumy. Zvláštní je, že kromě příležitostných uměleckohistorických studií unikaly dosud obsáhlejší strukturálním a sémantickým rozborům, jak pokud jde o vlastní místo, tak o jednotlivé náhrobky, odhlédneme-li ovšem od zavedených klasických kusů, jež ze sebe vydali někteří zahraniční historici umění. Hřbitovy nejsou jen místem osamělých meditací žen, ale i prostředím, ve kterém, přestože je členěné ortogonálně, se dá paradoxně zabloudit jako v labyrintu. Jedinými příležitostnými orientačními body v množství stejných a opakujících se typů se kromě starých stromů staly výjimečné náhrobky, které nám během procházení utkvěly v mysli jako záchytné vzpomínky. Tento okamžik se stává důležitý, neboť zakládá možnost návratu a tím i následného rozboru. Dělá z hřbitova místo, jež lze navštěvovat i z jiných než jen pietních důvodů, když se klade květina na hrob blízkých. Hřbitov náhle dostane jiný rozměr, univerzálnější i mnohoznačnější zároveň. Snaha o utřídění jednotlivých typů, které vznikaly na okraji proměňujících se uměleckých stylů, znamená vstup do obsáhlé spleti významových a tvárných souvislostí, ve kterých jakákoli interpretace nezbytně mění náhrobek v kód, jenž v sobě zahrnuje neuvěřitelné množství nejrůznějších odkazů od sociálních po estetické, od efemérních po symbolické. Přestože je náhrobek fyzicky přítomný, je především „mentálním“ prostorem. Jakmile začneme vnímat jev, nacházející se před námi jako kód, vystoupí časoprostorová síť, která nás posune do jiné roviny, v níž se uměleckohistorické bádání propojuje s řadou dalších oblastí. Pojmout náhrobek jako komplexní útvar není nijak snadnou záležitostí. Projevuje se v něm v malém vše, čím se dějiny umění zabývají ve velkém. Na autorovi je tak, aby si sám určil měřítko, které povede mezi běžným typem a dílem, jež jej přesahuje a činí z náhrobku ojedinělou uměleckou událost. Vladislava Kuchtová svou práci vhodně zahájila ukázkou „neorenesanční hrobky“, která vlastně replikuje nejběžnější antický tvar, odvozený z chrámů a sarkofágů, aby tím naznačila, jak se právě období, jemuž se ve své práci věnovala, od obdobných typů odpoutalo, tzn. že se zbavilo nejen odkazů na klasicizující tvarosloví, ale především osovosti a symetrie. I za hřbitovní zdi pronikly ohlasy jednotlivých uměleckých proudů, které podstatně utvářely podobu jednotlivých náhrobků od secese po rondukubismus. Kuchtová se soustředila na všechny stránky související

s uměleckohistorickým rozbořem: zaměřila se na nejčastější typy a nejvlivnější styly, zdůraznila výrazné osobnosti autorů i nebožtíků, a zároveň nad rozsáhlým materiálem neztratila osobní nadhled, kdy vyzdvihla náhrobky, které ze svého hlediska pokládala za přínosné. Pro sepsání práce musela zdolat značné množství kilometrů, pročíst množství literatury a promyslet řadu otázek, týkajících se vztahu mezi objednavatelem a autorem. Při svém putování obohatila naši znalost o několik nových „kubistických“ exemplářů. Možná je škoda, že se zastavila u rondokubismu a nepokračovala k funkcionalismu, jehož náhrobky dosud unikají podrobnějšímu zpracování. Při četbě se nabízí jedna zřejmá paralela: vztah náhrobku a knižní obálky. Obojí se totiž stalo svým způsobem „průčelím“, na němž bylo uplatněno mnoho společných prvků jako písmo, ornamentální a architektonické motivy. Práce je připravena s mimořádnou svědomitostí a pílí. Nepropadla do deskriptivního popisu a našla nový způsob, jak uchopit celek rozmanitostí. Protože obsáhla široké pole hřbitovů, bude zřejmě nadále nutné soustředit se na jeden z nich a ten probrat zevrubně. Mohl by sloužit jako dobrý úvod do dané problematiky. Zároveň je příjemné, že se autorka nezřekla svého osobního postoje a uchovala si vlastní styl uměleckohistorického psaní. Je vidět, že se dočkáme na hřbitovech ještě mnoha objevů. Práce je dobrým odrazovým můstkem pro další rozbor, jež by mohly být vedeny jednak směrem k hlubší analýze jednotlivých hřbitovů, jednak jednotlivých ikonografických typů. Autorka si vytvořila dobré heuristické zázemí, z něž lze bohatě zúročit v následujícím období. Možná by nebylo od věci vybrat jeden problém a ten rozvést do dílčí studie v časopisu Umění. Doporučuji práci slečny Kuchtové k obhajobě.

V Praze 18. 5. 2008

Karel Srp